

JELENCZKI ISTVÁN LAUDÁCIÓ

Jelenczki István olyan alkotó egyéniség, aki mind szerteágazó művei, mind megalkuvásmentes magatartása miatt nem sorolható be se szakértáborok se irányzatok tagjai sorába; művészete járatlan utakon kezdett kibontakozni s mára talán a magyar kultúra egyik legegységibb s legegységülállóbb egyéniségével kell szembenézzünk.

Szembenézni Vele és Magunkkal, hogy lényegre törő s minden irányban ható igazságlátása honnan is meríti erejét az őt elfojtani kívánó ferdítés- és halandsapártoló hatalmakkal szemben, ahol mi, a sokak, a többség a meghátrálás kényelmét, az elhallgatás, a szótlanság békés cinkosságát választjuk.

A következőes bátorság nagy erény, de Jelenczki nem csak „bátorságában egyedülálló”, hanem műveinek minősége, megformáltsága, egyedisége is a kivételesek közé sorolja. Egyedülálló talán a szó több értelmében is; egyedülálló minőségű művek, egyedülálló bátorság a megszólalásban s a kor egyre „alkalmazkodóbb” és „megvásárolhatóbb” értelmiségi közegében is az, a szó szoros értelmében egyedülálló magányos harcosa a meghamisított történelem, az elfedett vagy letagdott igazságok nyilvánosságra hozatalának.

Hol is keressük Jelenczki István sorsszerű „magányosságának” legfőbb indítékait.? Talán legcélszerűbb a filmfinanszírozás struktúrájánál kezdeni, amely más-más módon ugyan, de lényegében minden időkbén az egy szóval összefoglalható taburendszerek védelmének szolgátságában működött s igyekezett már csírájában elfojtani minden olyan gyanús kezdeményezést, mely e tiltott területek mögé pillantás szándékát, a szókimondás erejét sejtette.

Talán csak néhány korai művét tekinthetjük kivételnek; ilyen például a halál méltóságának kivívása, visszaadása mellett megszólaló néhány eutanáziáról készült filmje, melyeknek - szembekötősdit s a lét elsilányítását tápláló közfelfogással és gyakorlatával szembenálló műveknek olyan hatása és társadalmi súlya volt, hogy még az őt soha be nem fogadó filmszakma is díjjal jutalmazta lényegre törő, érzékeny szakralitással megáldott alkotó munkáját.

A VII. kerületi Chicagóból takarítónő és vízvezeték szerelő gyermekeként „érkezett” művész igen sok műfajban készül nyilvánosságra lépni, de a 70-es évek Magyarorszáágában még a Filmművészeti Főiskolára sem tud bekerülni.

Jelenczki műveinek igazi értéke innovatív megformáltságuk s mély, vallásos szókimondásuk mellett az ősi hagyományokról megfélemezett világban, elhazudott és elfeledett múltunk hiteles feltámasztásában keresendő.

Filmjeiben egyforma, mozgósító hangsúlyt kapnak a jelen nagyívű hazugságai és régmúlt történelmünk korszakokat átívelő más-más hatalmi érdekeket kiszolgáló hamisítások és torzítások tömege.

Ez a művészi alapállás és szemlélet egyaránt vonatkozik legutóbbi évtizedben készített nagy ívű „filmeoszaira”, az 1956-ot a teljesség igényével feltáró 5 részes NÉPEK KRISZTUSA MAGYARORSZÁG-ra, az elmaradt „rendszerváltozás” színpalái mögé kalauzoló HÁBORÚ A NEMZET ELLEN, vagy legutóbb befejezett filmje az elmaradt igazságtétel körülményeit feltáró, kutató műve.

Szabadjon kissé szubjektíven is megszólalnom, bennem Jelenczki *József Attiláról* készített hatalmas láttató és hallható munkája él tovább és tovább s ez a költőt „fogságából” kiszabadító misszió szerintem az irodalom oktatás alapjául kívánkozik.

A filmes sokoldalúságát és lényegláttató küldetését jelzi még számtalan film és portré - elég ezekből *Papp Lajos* vagy *Polcz Elaine* életét és munkásságának feldolgozásáról megemlékezni – hogy lássuk, ezek az elrejtett sorsok milyen hatalmas innovációval ajándékozták meg a hazát.

Jelenczki magányossága nem egyedüllét. Az alkotó magányossága mögött ott állnak a társadalom minden rétegéből szerveződő gondolattársak, munkáját segítő szakemberek „seregei”, akik az értő közönséggel együtt szorítanak a fotós, a festő, a mozgóképvárló s a „költő” formálódó művészi diadalának.

Dárday István